

Koolzaad als interessante verruimer in de teeltrotatie

FOTO: TWAN WIJHMANS

Begin juni organiseerde het POVLT samen met BeauVent een proefveldbezoek aan een koolzaadveld in de Moeren. De opkomst was klein, net als het aantal Vlaamse koolzaadtelers. Maar de aanwezigen waren het erover eens: het is onbegrijpelijk dat niet meer landbouwers de voordelen van koolzaad in de rotatie zien. – GREET GHEKIERE,

ALAIN VANDAELE & ANNE-SOPHIE VANDEVOORDE, POVLT –

De koolzaadteelt is eenvoudig en betrouwbaar, de prijzen zijn goed en tegenwoordig zelfs zeer goed en – zeer belangrijk – de telers ervaren het positieve effect van het koolzaad in hun rotatie op de bodemstructuur en bodemgezondheid. Dat vertaalt zich in betere resultaten van hun winter- en zomerweteelt, bijvoorbeeld. Koolzaad is een makkelijke teelt met relatief weinig werk, waarvan de oogst op een goed tijdstip valt. Vanwege de goede financiële resultaten kan het vlot de concurrentie aan met gewassen als vlas, groene erwten, graszaad en cichorei.

Koolzaadteelt kent grillig pad

In 2004 stond er nauwelijks koolzaad in Vlaanderen. In de euforische sfeer rond de biobrandstoffen in de periode 2005 tot 2007, met onder andere de komst van de biobrandstofproducenten in Vlaanderen

en Wallonië, groeide ook het Vlaamse areaal koolzaad van 141 ha in 2005 naar 1045 ha in 2008. De verplichte braakgronden waren de ideale plaatsen om met deze teelt te starten.

Na jaren van lage graanprijzen zag men de komst van de biobrandstoffen als een kans om nieuwe afzetmarkten te creëren voor landbouwproducten en zo de prijzen op een voor de landbouwsector leefbaar niveau te brengen. Niemand had evenwel de voedselcrisis van 2007-2008 zien aankomen. Hoewel de oorzaken van deze crisis – die de voorloper zou zijn van een wereldwijde economische crisis – zeer divers en complex zijn, werden de eerstegeneratiebiobrandstoffen vaak als grote of zelfs enige zondaar bestempeld. Het gevolg laat zich raden. Het beleid keerde zich af van de biobrandstoffen die het eerst in de armen had gesloten.

Illustratief zijn de bussen van De Lijn die medio 2006 eerst wel en begin 2008 niet langer op koolzaadolie mochten rijden.

Op het moment van de uitzaai in 2008 waren de graanprijzen door de voedselcrisis flink aan het pieken, terwijl die van koolzaad wat achterop bleven. Bovendien werd het duidelijk dat de verplichte braaklegging zou afgeschaft worden. Beide elementen zorgden ervoor dat veel telers terug kozen voor granen in plaats van koolzaad en het koolzaadareaal zakte weg naar het huidige areaal van ± 450 ha.

Korteketenproductie van biobrandstof

In het zog van het mondiale biobrandstofverhaal ontstonden in Vlaanderen ook enkele projecten rond korteketenproductie en de afzet van koolzaadolie als biobrandstof. De accijnsvrijstelling op deze brandstof bij directe verkoop van producent aan consument was een belangrijke stimulans.

Deze initiatieven kregen het moeilijk te verduren, maar BeauVent (zetel in Diksmuide) zette haar koolzaadproject door. Als coöperatie van burgers die inzetten op een duurzamer energieverbruik ontwikkelde BeauVent, samen met Ecopower, een professionele mobiele koolzaadpers. De coöperatie verenigt telers van koolzaad, rijders op koolzaadolie, imkers en ombouwers. Wanneer biobrandstof lokaal wordt geproduceerd en lokaal wordt gebruikt klopt het duurzaamheidsplaatje wél.

Zeker omdat men niet alleen focust op het zaad en de olie, maar ook op de eiwitrijke koolzaadkoeken die gegeerd zijn bij de zelfmengers ter vervanging van dure overzeese sojaproducten. Momenteel zijn er een tiental koolzaadtelers actief in de coöperatie. Zij telen samen 25 ha koolzaad.

Koolzaad is een teelt met meerwaarde

Koolzaadtelers zijn akkerbouwers die op zoek zijn naar een manier om hun rotatie op een financieel interessante manier te verruimen. De suikerbieteteelt vervult deze rol op veel plaatsen niet langer. Doordat suikerbieten uit de rotatie verdwijnen, wordt de stap naar het koolzaad gemakkelijker gezet. De bestrijding van de opslag van koolzaad in suikerbieten was niet het probleem, meer zorgen waren er over het versterken van de aaltjesproblemen in de bietenteelt.

Koolzaad is een heel sterke plant. Wanneer er door omstandigheden een slechte opkomst is of veel uitval tijdens de winter, heeft de plant een enorm compenserend vermogen zodat zelfs het terugvallen van de plantdichtheid met de helft geen aanleiding hoeft te zijn tot mindere opbrengsten. De plant zorgt voor een goede bodembekleding in de winter. Het diepe en stevige wortelstelsel geeft de grond een open structuur. Zeker in de zware poldergrond wordt dit zeer gewaardeerd. De telers ervaren zelf het positieve effect van koolzaad op hun bodemstructuur en zien ook direct een positief effect op de resultaten van hun tarweteelt na koolzaad, 1000 kg extra is niet abnormaal. Voor telers die bijvoorbeeld ook erwten in hun rotatie hebben is er wel het extra aandachtspunt dat koolzaad de ziektedruk door sclerotinia in de bodem kan versterken. In de granen na het koolzaad moet zeker aandacht gaan naar de slakken.

Ondanks de aanhoudende droogte van de voorbije maanden heeft het koolzaad zich in onze regio zeer goed kunnen ontwikkelen. Ook dit is te danken aan het diepe wortelstelsel, waardoor toch nog voldoende water kon opgenomen worden. Desondanks hopen ook de koolzaadtelers op wat regen om een goede vulling van de korrels te garanderen, zeker op de lichtere gronden.

Beheersing van onkruiden, ziekten en plagen is vrij eenvoudig. Door de teelt en teeltomstandigheden op te volgen, kan gericht behandeld worden: zo hebben veel telers dit jaar niet moeten behandelen tegen de koolzaadglanskever en sclerotinia. Onze regio kende ook weinig problemen met een aantal insecten of ziekten die in concentratiegebieden van koolzaad wel behandeld moeten worden.

In de kustregio leiden de duiven niet tot grote problemen. Belangrijk is een vroege zaai zodat de planten al een gesloten tapijt

vormen voor de winter en de duiven moeilijker kunnen landen. Meer naar het binnenland is de strijd tegen de duiven wel nodig.

Voor de oogst moet de dorser op zijn minst uitgerust zijn met een kantmes. Een verlengd maaibord zorgt voor minder zaadverlies, maar de huidige rassen zijn wel veel 'hauwvaster' dan vroeger. Het koolzaad wordt vaak hoog gedorst om zo weinig mogelijk stro mee te nemen in de pikdorser. Het stro blijft dan achter op het veld als koolstofbron. Wanneer de stroprijzen zoals nu hoog zijn, loont het de moei-

jaar was er doorgaans geen behandeling nodig tegen de koolzaadglanskever, terwijl het in natte voorjaarsomstandigheden aangewezen kan zijn extra te behandelen tegen sclerotinia. Ook de verkoopprijzen zijn uiteraard een stuk variabel. Vorig jaar slaagde een teler erin zijn koolzaad aan een opbrengst van 4,5 ton/ha te verkopen aan 492 euro/kg. Hij kwam zo aan een nettoresultaat van rond de 1500 euro/ha.

Rekening houdend met de kostprijs van de teelt, kan koolzaad naar rentabiliteit per ha zeker de concurrentie aan met vlas,

Tabel 1 Overzicht van de teelkosten, opbrengsten en balans van de koolzaadteelt 2010-2011 - POVLT

	Teelkosten (euro/ha)
Zaad	
Zaaizaad	50
Grondbewerking en zaaien	100
Bemesting	
15-6-24 x 40 euro/100 kg (800kg)	320
Werkgang	20
Fyto	
Slakkenbestrijding	24
Onkruidbestrijding	70
Verkorten	20
Koolzaadglanskever	20
Werkgang 4 x 20 euro	80
Oogst	
Pikdorsen	150
Totale kosten (euro/ha)	854
	Opbrengsten en balans
Opbrengst ton/ha (gem. telers Beauvent)	4,3
Huidige marktprijs euro/ton	440
Omzet euro/ha	1.892
Kosten	854
Werkelijke opbrengst (euro/ha)	1.038

te om ook het koolzaadstro te valoriseren. Het stro kan na het dorsen, bijvoorbeeld, gemaaid worden: 1 ha levert 2 à 3 ton stro. Er is specifieke afzet voor dit stro te vinden in onder meer de paardenhouderij.

Eindbalans

De teler kiest nogal eens tussen koolzaad en wintertarwe en kijkt dan naar de zuivere economische return van de teelt. Wat opbrengstpotentieel betreft, lagen de opbrengsten van de coöperatie BeauVent gemiddeld op 4,42 en 4,19 ton/ha in respectievelijk 2009 en 2010. Uitschieters boven de 5 ton/ha zijn geen uitzondering.

De koolzaadprijs was in 2009 en 2010 vrij stabiel, maar ondervond in de periode eind 2010 - begin 2011 een stevige klim (bron: APPO vzw). De koolzaadprijs loopt parallel met de graanprijs en verhoudt zich tot graan met een factor 2. In week 22 noteerde de markt van Hamburg een prijs van 240 euro/ton voor voedertarwe en 500 euro/ton voor koolzaad. Tabel 1 toont een overzicht van de teelkosten, de opbrengsten en balans.

De teelkosten zijn natuurlijk voor een stuk afhankelijk van het teeltseizoen. Dit

cichorei, groene erwten, graszaad, ... Wat zich moeilijker laat rekenen, is de meerwaarde die het koolzaad heeft voor de globale rotatie. Zeker voor telers die nu met vrij enge rotaties werken en op zoek zijn naar een extra gewas is koolzaad duidelijk een optie. ■

De acties rond koolzaad van het Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw in Rumbek-Beitem lopen in het kader van het EFRO-project 'EnergieBewust Boeren', met steun van het Agentschap Ondernemen in Europa. Wie interesse heeft om met de teelt te starten, kan voor meer informatie terecht bij Greet Ghekiere en Alain Vandaele van het POVLT, via tel. 051 27 32 00 of e-mail: greet.ghekiere@west-vlaanderen.be en alain.vandaele@west-vlaanderen.be. BeauVent verwelkomt nieuwe telers in de coöperatie. Hiervoor kan je contact opnemen met Steven Camertijn, tel. 0484 11 21 33 of e-mail: stevencamertijn@beauvent.be.